

Čakavsko narječje u jezično-komunikacijskom integriranom kurikulumu

Rogović, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:987774>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Tamara Rogović

Čakavsko narječje u jezično - komunikacijskom integriranom kurikulumu

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Čakavsko narječje u jezično - komunikacijskom integriranom kurikulumu

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Jezično - komunikacijski integrirani kurikulum

Mentor: Vesna Katić, prof., viši predavač

Student: Tamara Rogović

Matični broj: 0299012499

U Rijeci,

Rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Tamara Rogović

ZAHVALA

Ovaj rad posvećujem svojoj obitelji i prijateljima koji su mi pružili neizmjernu podršku i potporu tijekom cijelog obrazovanja te su vjerovali u mene onda kada ja sama nisam.

Zahvaljujem mentorici prof. Vesni Katić na uloženom trudu i vremenu, savjetima i prijedlozima te na suradnji prilikom pisanja završnog rada.

Zahvaljujem Dječjem vrtiću Matulji, posebno pedagoginji Kolindi V. i odgajateljici Ingrid J. na suradnji i što su ovaj rad obogatile svojim primjerima i iskustvima.

I na posljetku se želim zahvaliti svojim prijateljima i kolegama s fakulteta koji su obilježili moje studiranje i zbog kojih ću pamtiti ovaj period cijelog života.

SAŽETAK

Čakavsko narječje kao segment kulturne baštine i tradicije određenog kraja, zbog utjecaja globalizacije, treba sačuvati. Mogući način je primjena u odgojno- obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi. Pozornost je usmjerena prikazu mogućnosti dobre prakse u primjeni čakavskog narječja u institucionalnom kontekstu. Provedeno je kvalitativno istraživanje metodama polustrukturiranog intervjuiranja i analize sadržaja. Dobiveni rezultati upućuju na zastupljenost različitih igara i sudjelovanja na festivalima u cilju njegovanja čakavskog narječja.

Ključne riječi: čakavsko narječje, jezični, komunikacijski, govorni razvoj

SUMMARY

Due to globalization, the Chakavian dialect is something that must be preserved as part of the cultural heritage and tradition of a particular region. There are various ways to integrate it into pedagogical work with children of early and preschool age. The focus is on presenting ways of good practice in the use of the Chakavian dialect in the institutional context. Qualitative research was conducted using the methods of semi-structured interview and content analysis. The results show the representation in different games and participation in festivals for the preservation of the Chakavian dialect.

Keywords: the Chakavian dialect, linguistics, communication, language development.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GOVORNO - JEZIČNI I KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	3
2.1. Govorno - jezični i komunikacijski razvoj	3
2.2. Faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece	8
2.2.1. Unutarnji faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece	9
2.2.2. Vanjski faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece	10
2.2.3. Samoaktivnost djece	12
2.3. Uvjeti u institucionalnom kontekstu koji doprinose jezično - komunikacijskom i govornom razvoju	13
3. HRVATSKI STANDARDNI JEZIK I NARJEČJA	17
3.1. Čakavsko narječje	17
3.2. Čakavsko narječje u Općini Matulji	20
4. METODOLOGIJA RADA	22
4.1. Cilj istraživanja	22
4.2. Zadaci istraživanja	22
4.3. Hipoteze istraživanja	22
4.4. Uzorak ispitanika	23
4.5. Metode, postupci i instrumenti istraživanja	23
5. REZULTATI I RASPRAVA	26
6. ZAKLJUČAK	33
7. LITERATURA	34
8. PRILOZI	38
8.1. Prilog 1	38
8.2. Prilog 2	39

8.3.	Prilog 3.....	40
8.4.	Prilog 4.....	45
8.5.	Prilog 5.....	46

1. UVOD

Za razvoj interakcijsko - komunikacijskog odnosa među ljudima, potrebno je razviti govor i usvojiti jezik. Prva interakcija koja se ostvaruje, je ona između djeteta i roditelja, najčešće majke, a kasnije i sa svima ostalima u njegovom okruženju. Dijete prvo usvaja materinski jezik, a s njime i narječje kojime se u tom okruženju govori. Hrvatski jezik karakterističan je po brojnim narječjima i dijalektima koji čine dio kulturne baštine, a u povijesti je čakavsko narječje bilo dominantno. Čakavsko narječje kao segment kulturne baštine i tradicije određenog kraja, zbog utjecaja globalizacije, treba sačuvati kako ne bi došlo do njegovog zaboravljanja. Mogući način njegova očuvanja je primjena u odgojno - obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi putem integracije sa standardnim jezikom.

Za temu završnog rad odabrano je istražiti koliko i na koji način se čakavsko narječje primjenjuje u radu s djecom u odgojno - obrazovnoj ustanovi. Svrha ovog rada je dobiti uvid u primjere dobre prakse korištenja čakavskog narječja u dječjem vrtiću u Matuljima jer je i sama studentica govornik čakavskog narječja te stanuje u Općini Matulji.

Teorijski dio završnog rada započinje opisom govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece te unutarnjim i vanjskim faktorima koji utječu na govorno - jezični i komunikacijski razvoj. U okviru vanjskih faktora, navedeni su potrebni uvjeti u institucionalnom kontekstu za razvoj govora na čakavskom narječju te je opisana uloga odgajatelja u poticanju komunikacije na čakavskom narječju. Teorijski dio završnog rada završava navođenjem temeljnih karakteristika čakavskog narječja, a u zasebnom odlomku opisuje se čakavski - ekavski dijalekt koji je karakterističan za Općinu Matulji.

U drugom dijelu rada izneseni su rezultati istraživanja provedenog u Dječjem vrtiću Matulji. Rezultati istraživanja pokazuju kako kurikulum Dječjeg vrtića Matulji uključuje sadržaje koji su usmjereni njegovanju čakavskog narječja. Komunikacija na čakavskom narječju potiče se raznim igrama te sudjelovanjem na festivalima. Informacije dobivene kroz intervju s odgajateljem i stručnim suradnikom pedagogom nadopunjene su informacijama dobivenim analizom knjige pedagoške dokumentacije

odgojno - obrazovne skupine. Završni rad završava raspravom i zaključnim spoznajama o čakavskom narječju u jezično - komunikacijskom integriranom kurikulumu.

2. GOVORNO - JEZIČNI I KOMUNIKACIJSKI RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Govorno - jezični i komunikacijski razvoj snažno utječe na cjeloviti razvoj djece. Putem izgovora glasova te brzine i usklađenosti pokreta mišića koji su zaslužni za govor, govorno - jezični i komunikacijski razvoj je povezan sa senzoričkim i motoričkim razvojem. Razvoj govora potiče razvoj djeteta kao socijalnog, intelektualnog, emocionalnog i društvenog bića.

U ovom odlomku bit će riječ o govorno - jezičnom i komunikacijskom razvoju djece te o faktorima koji utječu na njih, s naglaskom na sredinu i čakavsko narječje kao bitnim vanjskim faktorima razvoja govora, jezika i komunikacije.

2.1. Govorno - jezični i komunikacijski razvoj

Kako bi bilo razumljivo što je govorno - jezični i komunikacijski razvoj, prvenstveno je potrebno objasniti što su to govor, jezik i komunikacija. Govor i jezik često se doživljavaju kao sinonimi, no potrebno ih je razlikovati iako su jedan od drugoga nedjeljivi.

U ranom razvoju te tijekom predškolskog perioda, dijete formira prve riječi, jednosložne rečenice i jednostavnije pojmove. Govor čini temelj komunikacije, najučinkovitiji je način primanja i prenošenja informacija te ima važnu ulogu u djetetovom razvoju. Ono mu omogućuje socijalizaciju, stvaranje socio - emocionalnih odnosa te iskazivanje želja, interesa, misli, stavova, znanja, osjećaja i potreba (Grbović, 2017). Drugim riječima, razvoj govora potiče razvoj djeteta kao socijalnog, intelektualnog, emocionalnog i društvenog bića (Adembegović, 2016). Bez govora ne bi bilo jezika, komunikacije niti društva, a bez okoline ne bi bilo govora (Lukač Lukšić, 2013).

Jezik je sustav znakova koji je uređen skupom pravila, a javlja se kao sredstvo mišljenja i sporazumijevanja. Treba imati na umu da se jezik ne poučava već se razvija (Apel i Masterson, 2004). Usvajanje jezika ponajviše ovisi o dobi djeteta, a normalan jezični

razvoj moguć je ako je dijete počelo usvajati jezik prije desete godine (Vilke, 1991).
Preduvjeti za razvoj jezika kod djece rane i predškolske dobi su:

1. Uredan razvoj slušnih i govornih organa
2. Komunikacija s kvalitetnim govorno - jezičnim modelom
3. Uredan kognitivni razvoj (Pavličević - Franić, 2005).

Komunikacija čini temelj za usvajanje govora i jezika, a nužna je i za intelektualni razvoj, učenje i prijenos informacija (Červar, 2019). Ona se uči, vježba i usvaja u odnosima s drugima što znači da se djeci omogućuju interakcije s odraslima i vršnjacima u formalnim i neformalnim skupinama te u različitim situacijama u vrtiću i izvan njega (Mlinarević, 2000). Prilikom razvoja komunikacije, važni su uvjeti u kojima se ona događa, mentalno iskustvo i kulturna sredina. Komunikacijske kompetencije razvijaju se tijekom cijelog života, a njihov razvoj ponajviše ovisi o socijalnoj sredini te o interakcijama koje se u njoj ostvaruju što znači da ukoliko jedan od roditelja govori na čakavskom narječju, i dijete će ga usvojiti imitacijom. Tijekom interakcija, djeca usvajaju i intonacijske karakteristike izvornog jezika (Miljak, 1984).

Brojna istraživanja koja su provodili znanstvenici, među kojima je i Jean Piaget, rezultirali su podjelom razvoja govora na faze razvoja koje su individualizirane tj. postoje razlike među djecom i brzinom usvajanja govora. Razvoj govora dijeli se na razvoj govora u pripremnom predverbalnom periodu te na verbalni period (Posokhova, 1999). Kako bi odgajatelj mogao efikasno djelovati na razvoj govora i pratiti ga, potrebno je da upozna karakteristike svake njegove faze razvoja (Posokhova, 1999).

Predverbalni period traje od rođenja do prve godine kada se pojavljuje prva smislena riječ. U tom periodu dijete usvaja ritam i intonaciju koji mu omogućuju ovladavanje materinskim jezikom (Starc, Obradović, Pleša, Profaca i Letica, M, 2004). Razvoj govora u pripremnom predverbalnom periodu prolazi kroz faze koje traju:

1. Prva faza od rođenja do 2. mjeseca (predgovorno razdoblje)
2. Druga faza od 2. do 5. mjeseca (razdoblje komunikativnog glasanja)

3. Treća faza od 4. - 5. mjeseca do 7,5 mjeseci (razdoblje vokalizacije)
4. Četvrta faza od 5. - 7,5 mjeseci do 12,5 mjeseca (razdoblje brbljanja)
(Posokhova, 1999).

Dijete započinje razvijati komunikaciju još u utrobi putem pokreta. Prva vokalna komunikacija djeteta je putem plača, a prva osoba s kojom dijete komunicira je majka (Šego, 2009). U prvoj fazi prisutno je refleksivno glasanje kojim dijete izražava svoje fiziološke potrebe i emocionalna stanja te na taj način komunicira s odraslima (Apel i Masterson, 2004). Komunikacija između odraslih i djeteta na početku se bazira na osjetilima (vid, sluh, dodir, miris, okus). Dijete informacije doživljava integrirano što znači da ne odvaja vidnu od slušne ili vidnu od taktilne percepcije (Miljak, 1984). U prvoj fazi prisutan je i dječji krik kojim se može preventivno reagirati na govorne poremećaje. Dječji krik karakterizira glasnoća, bistroća, čistoća te kraći udah i produljeni izdah. Prva faza čini temelj za razvoj govora zbog toga što se u tom periodu stvaraju prve živčane veze. Krajem 2. mjeseca dijete počinje prepoznavati poznate ljudske glasove te na njih reagira socijalnim osmjehom (Posokhova, 1999).

Drugu fazu karakterizira pojava gukanja te ovladavanje intonacijom na način da dijete mijenja krik ovisno o stanju te time pokazuje ushićenje i razočarenje. Na početku se gukanje sastoji od samoglasnika, a krajem druge faze počinje koristiti i suglasnike. Prvi se pojavljuju glasovi koji su jednostavniji za izgovor te su oni nejasni i akustički neodređeni. Odrasla osoba treba odgovarati na djetetovo gukanje kako bi se razvila svijest o izmjeni redoslijeda koja predstavlja glavnu karakteristiku verbalnih odnosa s drugim ljudima (Starč i sur., 2004). U ovom periodu djeca počinju ovladavati govornim disanjem te se pripremaju za pravi govor (Posokhova, 1999).

Tijekom četvrtog, petog i šestog mjeseca, dijete eksperimentira s ustima, jezikom i grlom te na taj način stvara kreštave zvukove, istražuje i igra se (Červar, 2019). U trećoj fazi pojavljuje se brbljanje kojim dijete počinje sve više koristiti suglasnike i vježbati formiranje zvukova. Time dijete nastoji privući pažnju odraslih jer se igra varijacijama u visini, brzini i jačini glasova. Od iznimne važnosti je i pojava slogovnog glasanja koje čini temelj za razvoj govora. Dijete kontrolira ponavljanje slogova pomoću sluha (Posokhova, 1999).

U četvrtoj fazi nastavlja se slogovno brbljanje, ali ono više nalikuje na riječi materinskog jezika. Materinski jezik je onaj jezik koje dijete prvo nauči i najbolje zna, a dijete ga usvaja od majke ili druge bliske osobe (Vilke, 1991). Upotrebljava se u obitelji te u okruženju govornika jednog zavičaja u kojem dijete odrasta, a ima ključnu ulogu u procesu socijalizacije i razvoju osobnog identiteta djeteta. Materinski jezik omogućuje djetetu da izrazi najširi raspon vlastitih misli i njime se dijete najpreciznije služi jer je usađen od rođenja (Červar, 2019). U ovoj fazi, dijete počinje razumjeti ljudski govor te slogovno glasanje počinje pratiti gestama (Posokhova, 1999). Četvrta faza smatra se kritičnom jer djetetovo odvajanje od majke i nedostatak predmetne komunikacije može negativno utjecati na njegov govorni razvoj (Posokhova, 1999). Pri kraju četvrte faze, dijete koristi jednu do dvije riječi, a one su najčešće pa - pa, tata i mama (Apel i Masterson, 2004). Govor se najbolje usvaja kroz zajedničku aktivnost kao što je hranjenje, kupanje ili šetnja te putem procesa slušanja i oponašanja onog što čuje u okolini (Červar, 2019).

Nakon predverbalnog perioda, slijedi verbalni period koji traje od prve do šeste godine te je povezan sa senzoričkim i motoričkim razvojem putem izgovora glasova te brzine i usklađenosti pokreta mišića koji su zaslužni za govor (Apel i Masterson, 2004). Period karakterizira naglo širenje rječnika te usvajanje gramatičnosti. Verbalna faza završava kada govor postane automatiziran.

S navršenih godinu dana, dijete izgovori prvu smislenu riječ, a nakon toga se govorni razvoj počinje pratiti brojanjem riječi koje dijete upotrebljava (Posokhova, 1999). Jednogodišnje dijete u svom govoru upotrebljava nekoliko riječi i to najčešće imenice (mama i tata) te glagole (daj i neću), a svakog mjeseca usvaja sve više riječi (Apel i Masterson, 2004). S navršenih godinu dana, dijete može upamtiti dječje pjesmice pomoću ritma i melodije koji mu pomažu i oko pravilnog izgovora. Tijekom igre oponaša govor odraslih i to najviše ritam i intonaciju (Starč i sur., 2004). Kada dijete počne snažnije napredovati u usvajanju vještine hodanja, dolazi do privremenog zastoja u govornom razvoju jer se veća pažnja posvećuje usvajanju novih vještina.

Između 1. i 2. godine, djeca počinju povezivati značenja dviju riječi, imenuju barem dva dijela svojeg tijela, izražavaju svoje želje i sebe oslovljavaju imenom. Prosječno djeca

usvajaju 6 novih riječi dnevno (Starc i sur., 2004). Dvogodišnje dijete u svom govoru upotrebljava od 200 do 300 riječi (Apel i Masterson, 2004). U prvoj polovici 2. godine, dijete koristi samo imenice ili glagole, dok u drugoj polovici 2. godine počinje stvarati prve jednostavnije rečenice od dvije do tri riječi. Dijete godišnje proširi rečenicu s jednom riječju (Apel i Masterson, 2004). Nakon druge godine izgovor glasova postaje razumljiviji i jasniji te postupno usvaja priloge, pridjeve, glagole, zamjenice, prijedloge, veznike i brojeve (Apel i Masterson, 2004).

Trogodišnje dijete u svom govoru upotrebljava od 1500 do 2000 riječi na gramatički ispravan način te počinje primjećivati i ispravljati pogreške u riječima drugih osoba. Do treće godine karakteristično je da dijete ispravno izgovara sve samoglasnike i oko 10 suglasnika, a ostale glasove izostavlja ili ih zamjenjuje drugim glasovima (Posokhova, 1999). Oko 3. godine dijete počinje pričati o događajima u dječjem vrtiću, a oko 4. godine može ispričati priču pridržavajući se teme te sve više postavlja pitanja (Apel i Masterson, 2004).

Rječnik se bogati tijekom cijelog života, a usvojeni sadržaji u ranom i predškolskom periodu predstavljaju temelj za razvoj čitanja i pisanja tijekom formalnog obrazovanja (Posokhova, 1999). Pojavnost ispravno izgovorenih glasova prema dobi u godinama vidljiva je u Tablici 1.

TABLICA 1. Pojavnost ispravno izgovorenih glasova prema dobi u godinama

1 - 2	2 - 3	3,5 - 4,5	4,5 - 5
A, O, E, P, B	I, U, F, V, T, D, N, NJ, M, K, G, H, J	S, Z, C, Š, Ž, L, LJ	Č, Ć, DŽ, Đ, R

Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje: 24.

Moguće poteškoće u izgovoru mogu se pojaviti kod glasova l, r, č, ć, š, ž, dž, đ (Apel i Masterson, 2004). Jedna od mogućih pogrešaka je i ispuštanje prvog ili posljednjeg

suglasnika te dodavanje samoglasnika na kraju riječi. Do pet i pol godina trebao bi biti usvojen pravilan izgovor svih glasova, a do sedme gramatika (Adembegović, 2016).

Poznavanje karakteristika razvoja govora od prve do šeste godine bitno je kako bi se na vrijeme moglo reagirati ukoliko postoji sumnja da se dijete govorno ne razvija predvidljivim slijedom. Isto tako je potrebno poznavati i koje su moguće poteškoće kod izgovora kako ne bi došlo do nepotrebnih i burnih reakcija te kako bi se s djecom radilo na usvajanju istih. Tijekom govorno- jezičnog razvoja potrebno je djetetu pružiti mogućnost da kaže što želi te ga podučiti kako da se služi jezikom u komunikaciji (Červar, 2019).

Iz ovog odlomka može se zaključiti kako dijete mora prvo usvojiti glasovni sustav nakon čega slijede gramatika i semantika te na kraju komunikacijske kompetencije. Na govorno - jezični i komunikacijski razvoj utječu brojni faktori koji su opisani u nastavku teksta.

2.2. Faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece

U nastavku završnog rada, prikazani su faktori koji utječu na govorno - jezični i komunikacijski razvoj djeteta. Obzirom na temu završnog rada, posebno će biti prikazan utjecaj sredine i čakavskog narječja na razvoj govora.

Kako bi se govor uspješno razvijao potrebno je ispuniti osnovne biološke, sociološke i psihološke uvjete kao što su dobro zdravlje, funkcionalna obitelj, poticajna sredina i slično koji svojim djelovanjem utječu na samoaktivnosti djece (Adembegović, 2016).

Faktori koji utječu na govorno - jezični i komunikacijski razvoj djece dijele se na unutarnje i vanjske faktore te samoaktivnost djece. U sljedećem poglavlju, riječ će biti o unutarnjim faktorima razvoja.

2.2.1. Unutarnji faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece

Unutarnji faktori nalaze se u samom djetetu, a odnose se na utjecaj sluha, vida, inteligencije i opće psihofizičko stanje djeteta. Na unutarnje faktore se ne može utjecati, a oni su opisani u nastavku teksta.

Postoje brojna istraživanja o utjecaju bioloških faktora na jezični razvoj djece. Među najistaknutijim je istraživanje psihologa Erica Lenneberga koji je pretpostavio kako pri rođenju obje polutke mozga kontroliraju govor, ali, s navršenih osamnaest mjeseci, to počinje činiti samo lijeva polutka. Od osamnaest mjeseci pa do puberteta počinje "kritični period" za usvajanje govora jer osobe koje do puberteta nisu naučile govoriti vjerojatno ni neće jer je njihova lijeva polutka preuzela drugu funkciju (Vilke, 1991). Titone (1971) ističe kako se ljudi međusobno razlikuju prema stupnju umnog razvoja i prema sposobnostima za učenje jezika. Razdoblje između prve i treće godine naziva se osjetljivi period, a karakterizira ga plastičnost mozga i aktivno stvaranje sinapsi. Do navršene 6. godine života, 70 - 80% živčanih stanica završava svoj rast, mozak brže reagira na podražaje iz okoline pa tako dijete lakše usvaja govor i jezik (Posokhova, 1999).

Zdravlje je posebno važno za usvajanje govora. Pri tom se misli na zdravlje govornih organa: usta, zubi, jezik, glasnice, pluća i ošit. Nedovoljno razvijeni organi te bolesni organi mogu dovesti do zaostajanja u govornom razvoju. Presudnu ulogu imaju i spol, preferencija upotrebe ruke te fina motorika prstiju. Naime, djevojčice ranije progovore od dječaka te bolje vladaju artikulacijom, dok dječaci zaostaju u govornom razvoju u odnosu na djevojčice iste dobi i češće se javljaju govorne mane (Grbović, 2017). Osim toga, vrlo bitan faktor je i sluh zato što se govor uči slušanjem. Razvoj sluha započinje još u prenatalnom razdoblju, a oštećenja sluha potrebno je na vrijeme uočiti kako bi se izbjegle negativne posljedice na cjelokupni razvoj djeteta (Apel i Masterson, 2004). Auditivna percepcija je vrlo bitna tijekom prve dvije godine života jer su tada djeca osjetljiva na ona zvučna obilježja koja služe za percepciju govora tj. uočavaju da se govor sastoji od različitih glasova (Starč i sur., 2004).

Unutarnji faktori su urođeni te na njih se ne može utjecati. U nastavku teksta, slijede vanjski faktori koji su, za razliku od unutarnjih faktora, podložni promjenama i na njih se može utjecati.

2.2.2. Vanjski faktori govorno - jezičnog i komunikacijskog razvoja djece

Vanjski faktori su čimbenici koji se nalaze izvan organizma, a odnose se na socijalnu sredinu – prvenstveno obitelj, dječji vrtić, mediji i bilingvizam. Mjesto odrastanja, kultura i lokalna zajednica u kojoj dijete odrasta snažno utječe na njegov život, učenje i razvoj identiteta te se kao takvi smatraju izvorom socijalnog i kulturalnog učenja te razumijevanja svijeta u kojem živi (Cohen, 2011). Utjecaj vanjskih faktora na govorno - jezični i komunikacijski razvoj opisan je u nastavku teksta.

Na govorno - jezični i komunikacijski razvoj snažno utječe obiteljska i izvanobiteljska sredina koje trebaju djetetu nuditi kvalitetne govorne uzore te ne sputavati njegov razvoj (Grbović, 2017). Iako postoje različite kulture, sredine i jezici, djeca usvajaju jezik u približno jednakoj dobi i jednakim tempom (Vilke, 1991). Provođenjem različitih aktivnosti, upotrebom racionalnih i ekonomičnih metoda poučavanja te snažnim motiviranjem djece moguće je djelomično nadoknaditi manjak jezičnih sposobnosti (Mitrović, 1986). Međutim, metodičkim umijećem ne mogu se promijeniti genski određene granice sposobnosti (Hadžiselimović, 2005). Na razvoj i brzinu razvoja govora utječu:

- ✓ broj djece u obitelji (braća i sestre nude više jezičnog iskustva),
- ✓ redoslijed rođenja djece u obitelji (prvo dijete brže progovori nego drugo),
- ✓ odnos roditelja i drugih prema djetetu (koliko se bave djetetom, kako mu se obraćaju itd.),
- ✓ jezični uzor (otac, majka, stariji brat ili sestra, dadilja itd.),
- ✓ vrsta obiteljskog života (u obitelji, u ustanovi, pohađa li dijete vrtić itd.),
- ✓ jezična okolina (jednojezična ili višejezična okolina),

- ✓ društveni položaj roditelja (jesu li obrazovani i prihvaćeni u okolini i sl.) (Jelaska, Bošnjak, Cvikić, Hržica, Kusin i Milić, 2005).

Utjecaj majke ima važnu ulogu u razvoju govora. Već pri rođenju majka i dijete stupaju u interakciju koja je posebno emocionalno popraćena te je puna mimika i pokreta (Grbović, 2017). Dijete najviše vremena provodi sa svojom obitelji koja ima bitnu ulogu u djetetovom cjelovitom razvoju. U većini slučajeva, majka provodi najviše vremena s djetetom te ako majka provodi kvalitetne jezične aktivnosti, dijete će usvojiti materinji jezik i razviti kvalitetnu komunikaciju (Blaži, 1994). Tijekom komunikacije s djecom, odrasli često koriste pojednostavljene sintakse i semantike, njihov govor ima poseban ritam, visinu glasa i muzikalnost, govore sporije te koriste jednostavne riječi. Takav oblik govora naziva se „govor usmjeren na dijete“, a istraživanja su pokazala da ono pozitivno utječe na djetetov rječnik i gramatiku (Šego, 2009).

Upotreba narječja smatra se vrstom bilingvizma. Bilingvizam ili dvojezičnost je sposobnost osobe da se vješto služi dvama jezicima bez vidljive sklonosti prema jednomu od njih¹. Čakavsko narječje može utjecati na daljnji razvoj djetetovih jezičnih kompetencija. U sklopu završnog rada, Adembegović E. (2016) i Grbović I. (2017) su provele istraživanja kojima su željele ispitati utjecaj narječja na razvoj govora djece predškolske dobi. Prvo istraživanje provedeno je u dječjem vrtiću „Duga“ u Umagu, dječjem vrtiću „Maslačak“ u Garešnici te u dječjem vrtiću „Zaprude“ u Zagrebu. U istraživanju je sudjelovalo 72 ispitanika u dobi od 4 do 6 godina. Drugo istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“ u Kastvu, Dječjem vrtiću Matulji i njegovom izdvojenom objektu Brešca, a sudjelovalo je 79 ispitanika. U oba istraživanja odgajateljima je ponuđena anketa kako bi se dobio bolji uvid u stupanj razvoja govora ispitanika. Djeci su pročitane slikovnice i pjesma, o kojima su studentice kasnije razgovarale s djecom, te su u formular bilježile odstupanja od standardnog hrvatskog jezika. Rezultati oba istraživanja su pokazali kako dolazi do odstupanja u govoru na standardnom hrvatskom jeziku zbog utjecaja čakavskog narječja. Slabo odstupanje u govoru na standardnom hrvatskom jeziku uočeno je kod djece koja nisu izvorni govornici čakavskog narječja (Adembegović, 2016 i Grbović, 2017).

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=7640>

Vanjski faktori podložni su promjenama i na njih se može utjecati. Među vanjske faktore ubraja se i dječji vrtić gdje se potiče dijete da bude aktivni sudionik u svojem razvoju što je opisano u nastavku teksta.

2.2.3. Samoaktivnost djece

Dijete je aktivni sudionik u jezično - komunikacijskom razvoju te većinu svog vremena provodi u igri. Kako igra i pjesmice utječu na jezično - komunikacijski razvoj, opisano je u nastavku teksta.

Igra je spontana, ugodna i smislena aktivnost u kojoj sudjeluje jedan ili više igrača, a pojavljuje se u svakom životnom razdoblju. Ona utječe na socijalni, emocionalni i tjelesni aspekt razvoja te omogućuje djeci socijalizaciju s okolinom. Djeca putem igre rješavaju probleme, uče nove vještine, usvajaju jezik, a s time i narječje, razvijaju divergentno mišljenje, intrinzičnu motivaciju, pamćenje, volju, percepciju i vlastitu osobnost (Šego, 2009). Jezično - komunikacijski razvoj potiče se uporabom jezičnih igara. U jezičnim igrama, jezik je primarno izražajno sredstvo, koje djetetu omogućuje slobodno izražavanje i neopterećeno učenje i ovladavanje jezičnim kompetencijama (Goldberg, 2003, Peti - Stantić i Velički, 2008). Prilikom odabira igara, potrebno je djetetu omogućiti da ono samostalno odabere aktivnost, a svaka igra mora biti prilagođena djetetovom razvoju (Goldberg, 2003, Šego, 2009). Osim igara, na razvoj govora i sprečavanje govornih - jezičnih teškoća, utječu i pjesmice i brzalice (Šego, 2009).

Za razvoj govora, važna je vještina slušanja. Vještinu slušanja moguće je razvijati slušajući glazbu, razgovore, igrama slušanja i sl. Prije nego se započne s aktivnosti, potrebno je pripremiti djetetove govorne i slušne organe kako bi pravilno percipiralo i izgovaralo glasove. Igrama slušanja razvija se sposobnost razlikovanja zvukova temeljem akustičkih kvaliteta, ispravno percipiranje i razumijevanje poruka, glasovna svijest, slušna diskriminacija, koncentracija i pažnja (Šego, 2009). Slušna diskriminacija obuhvaća uočavanje tempa i ritma govora te uočavanje glasnosti i visine glasa. Slušna diskriminacija može se razvijati pjesmicama kojima djeca razvijaju sposobnost slušanja

govora i glasova od kojih se govor sastoji. Primjer pjesmice uz vježbu prstićima u kojoj dijete uočava tempo i ritam govora:

Eci peci pec,

Ti si mali zec,

A ja mala vjeverica,

Eci peci pec (prema Šego, 2009: 132).

Pjesmice uz vježbu prstićima potiču i razvoj fine motorike koji je povezan s razvojem govora. Osim pjesmica uz vježbu prstićima, slušna diskriminacija razvija se i igrama uz pljeskanje. Igre uz pljeskanje primjerene su za djecu od dvije do šest godina, a uvođenjem glazbe u igru, povećava se mogućnost za usvajanje jezika i narječja. Primjer igre uz pljeskanje je *Kad si sretan* (Šego, 2009).

Ritmične i slikovite pjesmice zanimljivog sadržaja omogućuju djetetu lakše usvajanje govornih elemenata jer se učenje odvija spontano, dijete se osjeća zadovoljno te time razvija svoje samopouzdanje (Herljević, 2007). Pjesmice omogućuju djeci nenaporno postizanje pravilnog ritma, naglaska i intonacije te razvoj glasa i artikulacije, a lako se uklapaju u dječje igre te potiču cjelokupan razvoj djeteta (Herljević, 2007). Osim toga, pjesmice doprinose proširenju djetetovog rječnika i spoznaja (Posokhova, 2005).

Zaključno, na govorno - jezični i komunikacijski razvoj djece rane i predškolske dobi utječu brojni unutarnji i vanjski faktori te samoaktivnost djece. Među vanjske faktore ubraja se i dječji vrtić, a njegov utjecaj na govorno - jezični i komunikacijski razvoj, objašnjen je u nastavku završnog rada.

2.3. Uvjeti u institucionalnom kontekstu koji doprinose jezično - komunikacijskom i govornom razvoju

Djeca većinu dana, osim u obiteljskom domu, provedu i u odgojno - obrazovnoj ustanovi. S obzirom da se završni rad bavi tematikom čakavskog narječja u jezično -

komunikacijskom integriranom kurikulumu, u nastavku teksta opisani su potrebni uvjeti u institucionalnom kontekstu koji doprinose jezično - komunikacijskom i govornom razvoju te uloga odgajatelja u radu s djecom na čakavskom narječju.

Čakavsko narječje, potrebno je njegovati te na taj način odupirati se negativnim posljedicama globalizacije s ciljem očuvanja kulturnog nasljeđa, zbog toga što se postupno zatiru autentične igre, običaji, znanja, umijeća, jezik i dijalekt (Hadžiselimović, 2005). Dijete je snažno povezano sa zavičajem te mu je zavičajni jezik prirodan i s njime odrasta. Zavičajni jezik, podrazumijeva jezik zajednice, s kojim se govornik poistovjećuje, te jezik kraja ili zemlje u kojoj je govornik rođen, a ono djetetu omogućuje da stvori čvrstu vezu između vrtića i obitelji (Pavličević - Franić 2005). Čakavsko narječje potrebno je uključiti u odgojno - obrazovni proces zbog kulturološkog i didaktičkog razloga. Kulturološki razlog oslanja se na važnost narječja u hrvatskoj kulturi, a didaktički razlog podrazumijeva da čakavsko narječje može olakšati usvajanje standardnog jezika (Težak, 1996).

Odgajitelji bi se trebali zalagati da zavičajni govor postane polazište za planiranje jezičnih sadržaja u pojedinoj skupini (Červar, 2019). Prilikom kreiranja zadataka odgojno - obrazovnog procesa, potrebno je u obzir uzeti opće društvene ciljeve, psihofizičke sposobnosti odgajnika te mogućnosti sredine, a koliko će odgajatelj biti uspješan u kreiranju tih zadataka ovisi o njegovoj mašti (Bratanić, 1990). Dijete najviše znanja usvaja iz svoje neposredne okoline zbog čega je važno da mu se pruže zanimljivi sadržaji kako bi strukturirao svoje mišljenje te usvojio kompetencije za komuniciranje na čakavskom narječju (Lazarić, Drandić i Bruner, 2020). Komunikaciju na čakavskom narječju potrebno je poticati kroz kreativne aktivnosti, kao što su čitanje priča i igranje govornih igri, a odgajatelj pri tom mora biti dobar model kako bi djeca usvojila dikciju, akcente i pravilan izgovor riječi (Apel i Masterson, 2004). Pri tom se ne smije zanemariti usvajanje standardnog jezika kako bi se djeca koja govore različitim narječjima mogla sporazumjeti (Kapović, 2004).

Smatra se kako je ispravljanje dječjih govornih pogrešaka nepotrebno, kada se u obzir uzme djetetova faza razvoja. Kako dijete prelazi u drugu fazu razvoja, tako nestaju i govorne pogreške (Vilke, 1991). Osim toga, ispravljanje djeteta prilikom uporabe

zavičajnog govora može kod djeteta razviti strah od jezika (Červar, 2019). Poznavanje interindividualnih razlika djece čini polazište za uspješno usvajanje komunikacije na narječju i kao takvo je polazište uspješnog odgojno - obrazovnog rada. Ako se pri planiranju odgojno - obrazovnog rada ne uzmu u obzir individualne razlike, tada postoji opasnost od pojave odgovarajućih posljedica kao što su otpor, agresija te pripisivanje vlastitog neuspjeha vanjskim čimbenicima (Hadžiselimović, 2005).

Odgajatelj ima važnu ulogu da pronade učinkovite strategije, kojima će djeci približiti komunikaciju i interakciju s prirodom, baštinom i kulturom. Uloga odgajatelja je da podržava djetetovu inicijativu, osigurava potrebne uvijete i materijale te da asistira djeci u procesu učenja. Odgajatelj treba organizirati interesantno okruženje, zanimljive i primjerene aktivnosti te osigurati interakcije s odraslima i vršnjacima na čakavskom narječju (Mlinarević, 2000). Dječji vrtić treba djetetu nuditi bogato poticajno - materijalno okruženje koje će mu omogućiti istraživanje, socijalno okruženje koje će ga poticati na interakcije, emocionalnu okolinu koja će mu omogućiti da izrazi emocije te jezičnu - komunikacijsku sredinu koja će mu omogućiti usvajanje govora, jezika i narječja (Slunjski, 2001). U takvom okruženju dijete se treba osjećati slobodno, sigurno i prihvaćeno kako bi moglo birati s kim će, kada, na koji način i o čemu razgovarati. Ukoliko se dijete u okruženju ne osjeća slobodno i sigurno, tada do komunikacije neće doći zbog straha od ismijavanja ili neshvaćanja.

U poticanju komunikacije na čakavskom narječju, odgajatelji se mogu služiti kreativnim i poticajnim radionicama za djecu i roditelje te uzimati u obzir znanja i iskustva koja su stečena izvan dječjeg vrtića (Cohen, 2011). Od iznimne je važnosti suradnja roditelja, članova šire obitelji, odgajatelja, sudionika i stručnih suradnika jer dijete na taj način bolje, brže i kvalitetnije razvija znanja i vještine (Brajčić, 2013). Jedan od poželjnih oblika učenja je učenje u zajednici gdje se koriste lokalni gospodarski uvjeti, specifična povijest, kultura, tradicija i drugi elementi vezani uz određenu zajednicu kako bi se članovi međusobno povezali te kako bi se djeca povezala sa svojim zavičajem (Rønning, 2010).

Kako odgajatelji vide svoju ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju, vidljivo je iz istraživanja koje je Paro M. 2018. godine provela u sklopu svojeg

završnog rada, kojim je željela ispitati stavove odgajatelja o integraciji zavičajnog i standardnog hrvatskog jezika u odgojno - obrazovnom radu te navesti primjere dobre prakse. U istraživanju su sudjelovale četiri odgajateljice koje rade u Spinčićima, Ičićima, Lovranu i Trsatu, a kao mjerni instrument korišten je polustrukturirani intervju. Rezultati istraživanja su pokazali da odgajateljice imaju pozitivne stavove prema integraciji narječja sa standardnim hrvatskim jezikom. Integraciju dijalekta potiču formiranjem centara aktivnosti, tradicionalnom glazbom, vlastitim primjerom, pjesmama, pričama i stihovima na čakavskom narječju, radom na projektima te sudjelovanjem na manifestacijama. Ispitane odgajateljice smatraju kako integriranim usvajanjem narječja i standardnog jezika, djeca razvijaju mnoge kompetencije, a kako bi to bilo ostvarivo, odgajateljice trebaju pohađati radionice gdje će im se pružiti korisni savjeti i primjeri integracije. Za kraj, kao potrebne kompetencije koje odgajatelj treba imati, navedeno je: govorenje čakavskog narječja, ljubav prema primjenjivanju te tematike te poznavanje njezine kvalitete i važnosti (Paro, 2018).

Na kraju ovog odlomka možemo zaključiti kako odgajatelj, kao osoba koja je najbliža djetetu osim njegovih roditelja, i dječji vrtić kao institucija u kojoj dijete provodi veći dio dana, imaju iznimnu važnost u poticanju komunikacije na čakavskom narječju te donose bogatstvo kako za govornika čakavskog narječja, tako i za dijete koje to nije, jer razvija solidarnost, toleranciju i poštovanje za različite kulture i tradiciju što je i propisano *Nacionalnim okvirnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. U nastavku teksta biti će navedene temeljne karakteristike i rasprostranjenost čakavskog narječja.

3. HRVATSKI STANDARDNI JEZIK I NARJEČJA

U ovom odlomku navedena su narječja koja postoje u hrvatskom jeziku, a poseban naglasak je na čakavskom narječju s obzirom na temu završnog rada i na mjesto provedbe istraživanja.

Govorni jezik svih Hrvata je hrvatski standardni jezik koji se temelji na štokavskom narječju. Narječje je podsustav standardnog jezika koji se govori na nekom mjestu ili u nekom kraju ili pokrajini te čini dio identiteta osobe. Na razvoj narječja utjecale su migracije Slavena (Pavličević - Franić, 2005). Tri narječja su:

- ✓ Štokavsko narječje
- ✓ Čakavsko narječje
- ✓ Kajkavsko narječje².

U nastavku teksta navedene su temeljne karakteristike čakavskog narječja te njegova rasprostranjenost, a posebno je izdvojen čakavski - ekavski dijalekt koji se govori na području Općine Matulji gdje je istraživanje provedeno.

3.1. Čakavsko narječje

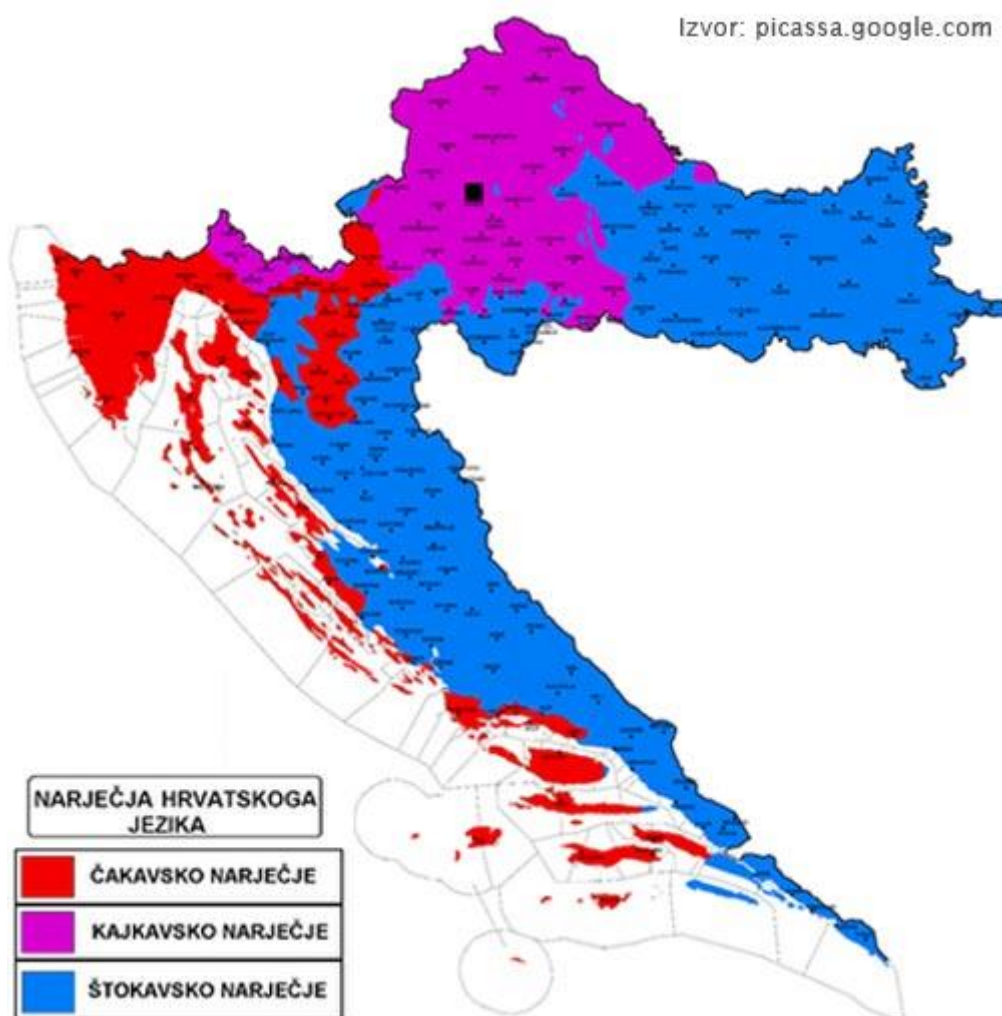
Čakavsko narječje ime je dobilo prema upitno - odnosnoj zamjenici ča ili ca za neživo i ki za živo. Čakavsko narječje dio je nematerijalne kulturne baštine te ono povezuje ljude, omogućuje pripadanje zajednici i predstavlja skrivene ljepote određenoga kraja, naroda i zemlje (Višnjić Jevtić, 2019). Tijekom povijesti, čakavsko narječje je bilo dominantno narječje hrvatskog jezika i tako je ostalo do sredine devetnaestog stoljeća (Lisac, 2013).

Područje na kojem se nekad govorilo čakavskim narječjem bilo je znatno veće nego danas. Čakavsko narječje danas se govori u Istri (osim Peroja), od Rijeke do Senja, na kvarnerskim otocima (Krk, Cres, Lošinj, Unije, Susak, Rab, Pag, Olib, Silba), na otocima zadarskog arhipelaga (Ist, Molat, Sestrunj, Dugi otok, Iž, Ugljan, sjeverni dio

² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42971>

Pašmana), otocima šibenskog arhipelaga (Zlarin, Prvić, Kaprije, Žirje), na kopnu do Biograda i Vodica, na središnjem hrvatskom primorju od Primoštena do Trogira, Splita i Poljica, na dalmatinskim otocima (Čiovo, Drvenik, Šolta, zapadni dio Brača i Hvara, Korčula, Vis, Lastovo) te na zapadnom dijelu poluotoka Pelješca (Moguš, 1977). Izuzetak čine mjesta Račišće na Korčuli, Sućuraj na Hvaru, Sumartin na Braču, Maslinica na Šolti, Nin, Zaton, Sveti Petar, Pirovac, Šibenik i okolica u kojima prevladava štokavski govor (Lisac, 2009). Rasprostranjenost čakavskog narječja vidljiva je na Slici 1.

SLIKA 1. Rasprostranjenost čakavskog narječja u Republici Hrvatskoj

http://www.eduvizija.hr/portals/stuff/lekcije/hrv_slike/8/karta.jpg Preuzeto: 27.08.2021.

Čakavsko narječje se još govori u Otočcu i njegovoj okolini, gospićkoj okolini, selima duž toka rijeke Dobre i Mrežnice, nekoliko mjesta u Gorskom kotaru (Mrzle Vodice, Brestova Draga, Vrbovsko, Stubica) te Žumberku (Kalje, Žumberak, Jurkovo Selo) (Lisac, 2009). Izvan granica Republike Hrvatske, čakavskim narječjem govori se u Austriji (Gradišće), Mađarskoj, Slovačkoj (Hrvatski Grob, Novo Selo itd.) i u Sloveniji (Starod, sela kod Kostanjevice itd.) (Lisac, 2009).

Unutar čakavskog narječja postoje različiti govori koji se razlikuju prema glasovima i naglascima odnosno čakavsko narječje dijeli se prema tome koriste li ekavski, ikavski, ikavsko - ekavski ili jekavski refleks jata (Pavličević - Franić, 2005). Jedna od temeljnih karakteristika čakavskog narječja je ta što su suglasnici č i ć mekši u odnosu na književni jezik³. U čakavskom narječju fonemi đ i dž nisu razvijeni nego se koriste fonemi j i ž. Primjerice:

- ✓ Mlađi= mlaji
- ✓ Džep= žep.

Karakteristično za čakavsko narječje su i glasovne promjene poput promjene ž u r (moren, moreš,...), fonemska neutralizacija odnosno prijelaz m u n (čekan, iman, mamun, tatun,...), zamjena lj sa j (pondejak, judi, nedeja,...) i zamjena nj sa n (ogán, kamene,...) (Lisac, 2009). Osim toga, za čakavsko narječje je karakteristično i to što riječi zadržavaju završno l (volel, javil, rekal, bil, hodil,...) te su zadržane stare konsonantne skupine čr, šć, št, šk, šp (črjen, šćap, štufan, škalin, španjulet,...) (Paro, 2018). Kondicional se tvori od posebnih oblika pomoćnog glagola biti, a imperfekt i aorist se ne koriste.

Čakavsko narječje karakterizira i tronaglasni sustav, a upotreba akcenata vrlo je bitna. Tronaglasni sustav naslijeđen je iz starohrvatskog govora. Osnovna čakavska akcentuacija ujedno je i najstarija štokavska. Čakavski dijalekti se, osim prema prostornoj rasprostranjenosti, razlikuju i prema broju akcenata. Tako na primjer buzetski dijalekt pripada jednonaglasnom sustavu, sjevernočakavski i srednjočakavski dijalekt dvonaglasnom sustavu, a lastovski dijalekt peteronaglasnom sustavu (Lisac, 2009).

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13143>

Čakavsko narječje karakterizira i cakavizam; izgovor c umjesto č (ca, zac,...), z umjesto ž (lezat...) i s umjesto š (dosal...). Cakavizmi se koriste u mjestima na otocima Visu, Hvaru, Braču, Pagu, Krku, Cresu i Lošinju, zatim u Omišu, Trogiru, predjelu Šibenika te u Žminju, Pićanu, Boljunu, Funtani, Taru i Vabrigi (Paro, 2018).

Međutim, treba imati na umu da navedene značajke ne vrijede za sve govore čakavskog narječja, nego su one karakteristične za većinu. Na sjeverozapadu Republike Hrvatske, čakavsko narječje je pod utjecajem slovenskog jezika i kajkavskog narječja, a temeljne karakteristike navedene su u nastavku.

3.2. Čakavsko narječje u Općini Matulji

U ovom odlomku поближе su objašnjene temeljne karakteristike čakavskog- ekavskog dijalekta koji je karakterističan za područje općine Matulji, obzirom da se istraživanje provodi u tom kraju.

Čakavsko - ekavski dijalekt još se naziva i sjeverozapadnim ekavskim, sjevernočakavskim i ekavskočakavskim dijalektom, iz čega je vidljiv i njegov geografski smještaj. Čakavsko - ekavskim dijalektom govori se u sjeveroistočnoj Istri, Primorju i riječkom zaleđu, otoku Cresu i na sjeveru otoka Lošinja. Unutar čakavsko - ekavskog dijalekta postoje četiri poddijalekta:

- ✓ sjeveroistočni istarski poddijalekt
- ✓ središnji istarski poddijalekt
- ✓ primorski poddijalekt
- ✓ otočni poddijalekt (Vranić, 2005).

Najznačajnija karakteristika čakavsko - ekavskog dijalekta je što je glas e zamijenio refleks jata (ě) što je vidljivo iz primjera: breg, črešnja, drevo,... Ponekad se mogu pronaći primjeri gdje je glas i zamijenio refleks jata: divojka, tirat,... Za razliku od standardnog jezika koji ima četiri naglasaka, čakavsko - ekavski dijalekt ima tri, dva ili

jedan naglasak. Riječ se naglašava pri njezinom kraju, kao što je vidljivo iz primjera ženà. Čakavsko - ekavski dijalekt karakterizira i „sjevernočakavska metatonija“ , odnosno zamjena kratkog naglasaka dugim u različitim oblicima glagola, što je vidljivo iz primjera: lèć/lêgnēn (Vranić, 2005).

Čakavsko - ekavski dijalekt bogat je gramatičkim posebnostima. Genitiv jednine te nominativ, akuzativ i vokativ množine u ženskom rodu, tvore se dodavanjem nastavka – i (ženi, duši, kući...), dok se instrumental dobiva dodavanjem nastavaka -u ili –o (moju ženu, moju ženu,...). Genitiv jednine imenica muškog i srednjeg roda tvori se dodavanjem nastavaka -ih, -ah, -i ili oblik riječi bez nastavka (miših, filmah, miši, miš...). Pridjevi čakavsko - ekavskog dijalekta završavaju nastavcima -ega i -emu (dobrega, lipemu,...) (Vranić, 2005).

Poznavanje temeljnih karakteristika čakavskog narječja važno je kako bi se s djecom moglo raditi na njegovom usvajanju, ali i kako ih se ne bi ispravljalo, ukoliko se u određenom mjestu govori nekom podvrstom čakavskog narječja. Integriranje čakavskog narječja sa standardnim jezikom je važno kako bi se očuvala kulturna baština, a u nastavku završnog rada slijedi prikaz provedenog istraživanja.

4. METODOLOGIJA RADA

Njegovanje kulturne baštine, time i čakavskog narječja, jako je važno kako se takvo bogatstvo ne bi izgubilo i zaboravilo. Pri tom je važno da su odgojno - obrazovne ustanove usmjerene na prenošenje tih vrijednosti na mlađe naraštaje. Provedenim istraživanjem željelo se istražiti koji su primjeri dobre prakse korištenja čakavskog narječja u Dječjem vrtić Matulji.

4.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je opisati primjere dobre prakse korištenja čakavskog narječja u Dječjem vrtiću Matulji putem knjige pedagoške dokumentacije odgojno - obrazovne skupine te dobivene podatke nadopuniti kroz intervju s odgajateljem i stručnim suradnikom pedagogom. Ovo istraživanje može biti korisno za sve roditelje i odgajatelje koji žele kod djece poticati svijest o važnosti kulturne baštine i komunikacije na čakavskom narječju.

4.2. Zadaci istraživanja

Iz navedenog cilja istraživanja, proizlaze slijedeći zadaci:

Z1. Analizirati zastupljenost čakavskog narječja u Kurikulumu Dječjeg vrtića Matulji.

Z2. Analizirati vrste djelatnosti i aktivnosti usmjerene upotrebi čakavskog narječja u Dječjem vrtiću Matulji.

Z3. Analizirati ulogu odgajatelja i stručnog suradnika pedagoga u osiguravanju uvjeta za upotrebu čakavskog narječja u odgojno - obrazovnoj skupini.

4.3. Hipoteze istraživanja

U skladu s napisanim zadacima, postavljene su slijedeće hipoteze:

H1. Čakavsko narječje je zastupljeno u Kurikulumu Dječjeg vrtića Matulji.

H2. U Dječjem vrtiću Matulji provode se različite vrste djelatnosti i aktivnosti koje su usmjerene upotrebi čakavskog narječja.

H3. Odgajatelj i stručni suradnik pedagog imaju značajnu ulogu u osiguravanju uvjeta za upotrebu čakavskog narječja u odgojno - obrazovnoj skupini.

4.4. Uzorak ispitanika

Za provedbu istraživanja, odabran je namjerni i stratificirani uzorak, kako bi se mogla ispitati uporaba čakavskog narječja u radu s djecom. Pri tom je bitno obilježje bilo da ispitanici govore čakavskim narječjem. Uzorak ispitanika ovog istraživanja čine odgajatelj i stručni suradnik pedagog u Dječjem vrtiću Matulji. Dječji vrtić Matulji obuhvaća i podružnice Jušići, Rukavac, Brešca, Brgud, Mune i Rupa - Lipa, a u istraživanju su sudjelovali odgajatelj iz matičnog objekta i stručni suradnik pedagog.

4.5. Metode, postupci i instrumenti istraživanja

Metoda korištena u provedbi istraživanja je kvalitativna jer su podaci skupljeni kroz razgovor s ispitanicima. Za provedbu istraživanja korišten je postupak intervjuiranja pomoću mjernog instrumenta intervjua i postupak analize sadržaja.

Pitanja za intervju samostalno su osmišljena te su dostavljena u digitalnome obliku stručnom suradniku pedagogu i odgajatelju prije same provedbe. Na samom početku dokumenta, nalazi se uvodni dio koji upoznaje ispitanike s ciljem istraživanja, dok se u nastavku dokumenta nalaze polustrukturirana pitanja.

Jedinice za analizu sadržaja Knjige pedagoške dokumentacije samostalno su osmišljene te su dostavljene u digitalnom obliku stručnom suradniku pedagogu i odgajatelju prije same provedbe. Na samom početku dokumenta nalaze se četiri pitanja otvorenog tipa kojima se student vodio pri analizi knjige pedagoške dokumentacije odgojno -

obrazovne skupine. Na kraju word dokumenta nalazi se tablica za sistematiziranje dobivenih rezultata.

Intervju za odgajatelja sastoji se od 11 pitanja koja su u nastavku teksta navedena i opisana. Prva dva pitanja su pitanja otvorenog tipa, a odnose se na demografska obilježja (godine radnog iskustva i upotreba čakavskog narječja u svojem govoru). Zatim slijede četiri pitanja otvorenog tipa o upotrebi čakavskog narječja tijekom odgojno - obrazovnog procesa gdje odgajatelj odgovara na pitanja kako vidi svoju ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju, koristi li u svom radu čakavsko narječje, potiče li djecu na korištenje čakavskog narječja te koristi li u razgovoru s roditeljima čakavsko narječje i kako to doprinosi kvaliteti partnerskog odnosa. Na kraju intervju se nalaze pitanja otvorenog tipa o konkretnim aktivnostima za poticanje komunikacije na čakavskom narječju, gdje odgajatelj daje odgovor na pitanja kojim aktivnostima potiče djecu na korištenje čakavskog narječja, na koji način prostorno - materijalno okruženje potiče upotrebu čakavskog narječja, misli li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa, na koji način suradnja sa stručnim suradnikom pedagogom pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju te surađuje li sa zajednicom kako bi potaknuli komunikaciju na čakavskom narječju kod djece i ako da na koji način. Primjer pitanja za odgajatelja nalazi se u prilogima (prilog 1).

Intervju za stručnog suradnika pedagoga sastoji se od 9 pitanja. Prva dva pitanja su otvorenog tipa, a odnose se na demografske podatke (godine radnog iskustva i upotrebu čakavskog narječja u svojem govoru). Zatim slijede četiri pitanja otvorenog tipa o upotrebi čakavskog narječja tijekom odgojno - obrazovnog procesa gdje stručni suradnik pedagog daje odgovore na pitanja kako vidi svoju ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju, koristi li u svom radu čakavsko narječje, komunicira li u radu s djecom na čakavskom narječju te komunicira li s ostalim stručnim suradnicima na čakavskom narječju i kako to doprinosi kvaliteti suradnje. Posljednja tri pitanja otvorenog tipa odnose se na aktivnosti za poticanje komunikacije na čakavskom narječju gdje stručni suradnik pedagog daje odgovore na pitanja misli li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa, na koji način suradnja s odgajateljem pomaže u poticanju komunikacije kod

djece na čakavskom narječju te smatra li važnost integriranja čakavskog narječja u standardni hrvatski jezik i zašto. Primjer pitanja za stručnog suradnika pedagoga nalazi se u prilogima (prilog 2).

Podaci dobiveni kroz intervju s odgajateljem i stručnim suradnikom pedagogom, nadopunit će podaci dobiveni analizom knjige pedagoške dokumentacije odgojno - obrazovne skupine. Jedinice analize sadržaja odnose se na to koliko su djeca u protekla 3 (tri) mjeseca čitala slikovnicu na čakavskom narječju, slušala pjesme na čakavskome narječju, koristila brojalice na čakavskom narječju i koliko je poticana suradnja sa zajednicom u svrhu poticanja djece na govor čakavskim narječjem. Primjer jedinica analize sadržaja nalazi se u prilogima (prilog 5).

Intervju je proveden 18. svibnja 2021. godine u matičnom objektu u Matuljima, a trajao je od 12 i 30 do 12 i 50 sati. Intervju je provodio autor završnog rada paralelno s odgajateljem i stručnim suradnikom pedagogom. Tijekom provedbe intervjuja, autor se pridržavao pitanja te nije postavljao potpitanja. Intervju je sniman te je napravljen transkript intervjuja koji je dostavljen ispitanicima na potvrdu autorstva koja se nalazi u prilogima (prilog 4). Transkript intervjuja nalazi se u prilogima (prilog 3).

Analiza sadržaja Knjige pedagoške dokumentacije odgojno - obrazovne skupine provedena je, uz prisutstvo pedagoginje, 1. lipnja 2021. godine u matičnom objektu te su dobiveni rezultati sistematizirani u tablice.

5. REZULTATI I RASPRAVA

Nakon preslušavanja audio snimke i transkribiranja snimljenih intervjua, provedena je kvalitativna analiza podataka kako bi se uočile veze i odnosi između odgovora ispitanika.

TABLICA 2. Prvo pitanje za odgajatelja i pedagoga

Za odgajatelja	Za pedagoga
Koliko imate godina radnog iskustva?	Koliko imate godina radnog iskustva?

Prvo pitanje odnosi se na godine radnog iskustva na što je odgajateljica odgovorila da ima 37 godina radnog iskustva u dječjim vrtićima Opatija, Brešca i Matulji te kako 30 godina vodi čakavsku igraonicu. U sva tri dječja vrtića, odgajateljica je vodila čakavsku igraonicu, tj. radionicu za djecu kojoj je cilj njegovanje i usvajanje čakavskih riječi karakterističnih za sredinu u kojoj djeca žive. Pedagoginja je odgovorila kako ima 25 godina radnog iskustva, od čega 13 godina, u Dječjem vrtiću Matulji.

TABLICA 3. Drugo pitanje za odgajatelja i pedagoga

Za odgajatelja	Za pedagoga
Koristite li inače čakavsko narječje u svojem govoru?	Koristite li inače čakavsko narječje u svojem govoru?

Na drugo pitanje, koje se odnosi na upotrebu čakavskog narječja u svakodnevnom životu, odgajateljica je odgovorila da koristi, posebno sada kada radi u jasličkoj skupini jer to olakšava proces adaptacije i prilagodbe na novo okruženje zbog toga što se djeca lakše povežu s odgajateljem. Djeca se tada osjećaju slobodnije te se lakše odvajaju od roditelja. Pedagoginja prilikom zaposlenja u Dječji vrtić Matulji nije govorila čakavskim narječjem, ali je slušajući kolegice usvojila poneke riječi te povremeno

komunicira na čakavskom narječju u svakodnevnom govoru s odgajateljima i stručnim suradnicima te u radu s djecom. Iz dobivenog odgovora možemo pretpostaviti kako izvorni govornik čakavskog narječja češće upotrebljava i komunicira s djecom na čakavskom narječju od ispitanika koji se povremeno služi čakavskim narječjem u svojem govoru. Osim toga, nameće se i pitanje što je potaklo stručnog suradnika pedagoga na usmjeravanje pozornosti upoznavanju i povremenoj upotrebi čakavskog narječja.

TABLICA 4. Treće pitanje za odgajatelja i pedagoga

Za odgajatelja	Za pedagoga
Kako biste Vi opisali vašu ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju?	Kako biste Vi opisali vašu ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju?

Trećim pitanjem nastojalo se opisati ulogu odgajatelja i stručnog suradnika pedagoga u poticanju komunikacije na čakavskom narječju, što je i treći zadatak istraživanja. Odgajateljeva uloga vrlo je važna, kako bi dijete upoznalo svoj zavičaj, tradiciju i običaje. Uz to, bogati rječnik na čakavštini i govor, razvija kreativnost, misaone sposobnosti, fonetski sluh i potrebu da svoje osjećaje i raspoloženja izrazi kroz mimiku, geste, pjesmu i pokret. Kao što je navedeno i u teorijskom dijelu završnog rada, uloga odgajatelja je da kreira zadatke odgojno - obrazovnog procesa, pruža zanimljive sadržaje, bude dobar govorni model, podržava djetetovu inicijativu, osigurava potrebne uvjete i materijale, asistira djeci u procesu učenja, organizira interesantno okruženje te zanimljive i primjerene aktivnosti i osigurava interakcije s odraslima i vršnjacima na čakavskom narječju. Polazište uspješnog odgojno - obrazovnog rada čini poznavanje interindividualnih razlika djece. Uloga pedagoginje je da koordinira i pomaže odgajateljima u realizaciji ciljeva i zadataka koji si oni postave tijekom godine. Dobiveni odgovori u skladu su sa trećom hipotezom.

TABLICA 5. Četvrto pitanje za odgajatelja i pedagoga

Za odgajatelja	Za pedagoga
Koristite li u svom radu čakavsko narječje?	Koristite li u svom radu čakavsko narječje?

Četvrto i peto pitanje odnose se na upotrebu čakavskog narječje tijekom odgojno - obrazovnog procesa te poticanje djece na komunikaciju na čakavskom narječju tijekom odgojno - obrazovnog procesa. Odgajateljica je već ranije u intervjuu navela kako komunicira s djecom na čakavskom narječju naročito sada, kada radi u jasličkoj skupini, te dodaje kako djeca često oponašaju njezin govor, posebno riječi s kojima se još nisu susretali. Navodi kako je bitno da su sadržaji djeci interesantni, a potiče ih upotrebom stihova, pjesmica, brojalica i priča na čakavskom narječju. U Tablici 2 prikazani su poticaji kojima se odgajateljica služila za poticanje komunikacije na čakavskom narječju tijekom pedagoške godine 2018./2019. u radu s djecom u dobi od 3 do 6 godina.

TABLICA 6. Poticaji u radu s djecom

MODALITETI/ TIJEK PEDAGOŠKE GODINE	SLIKOVNICE	PJESME	BROJALICE	DRAMSKO - SCENSKE
10. MJESEC	0	2	0	0
11. MJESEC	2	4	0	0
12. MJESEC	0	0	0	0
3. MJESEC	0	1	0	0
4. MJESEC	10	15	0	8
5. MJESEC	0	4	0	3
6. MJESEC	0	5	0	0
UKUPNO:	12	31	0	11

Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti kako su najčešće korišteni poticaji, slikovnice pisane čakavskim narječjem i pjesme na čakavskom narječju, a najviše se koriste tijekom travnja kada se djeca pripremaju za „*Miči domaći festival*“. „*Miči domaći festival*“ je manifestacija na kojoj sudjeluju djeca čakavskih igraonica „*Matujski gardelini*“ i „*Breški orepci*“ s izvedbom niza pjesama na čakavskom narječju. Osim Dječjeg vrtića Matulji, na festivalu je sudjelovalo i 30 - 40 vrtića, s ciljem širenja krugova prijateljstva te čuvanja, promoviranja i njegovanja tradicije različitih krajeva. Tijekom cijele pedagoške godine, najmanje se koriste brojalice na čakavskom narječju kao oblik poticaja u radu s djecom, a tijekom prosinca, kada je vrijeme blagdana, ne provode se aktivnosti na čakavskom narječju. Dobiveni rezultati potiču interes za nastavak istraživanja kojima bi se istraživale brojalice kao oblik poticanja komunikacije na čakavskom narječju te tradicionalno obilježavanje blagdana korištenjem slikovnica i pjesmi na čakavskom narječju. Do sada, nisu provedena istraživanja sa sličnom tematikom, a jedno od mogućih istraživanja može biti kako i sa kime surađivati prilikom tradicionalnog obilježavanja blagdana.

S druge strane, pedagoginja nije toliko u kontaktu s djecom kao odgajateljica, ali tijekom boravka u skupini ili u individualnom radu s djecom nastoji doprinijeti i potaknuti djecu da njeguju čakavsko narječje putem dijaloga na čakavskom narječju. Odgovorom na četvrto i peto pitanje usklađena je pretpostavka dana u drugom pitanju kako izvorni govornik čakavskog narječja češće upotrebljava i komunicira s djecom na čakavskom narječju od ispitanika koji se povremeno služi čakavskim narječjem u svojem govoru.

Pitanjem broj šest nastojalo se dobiti odgovor kako razgovor s roditeljima na čakavskom narječju doprinosi kvaliteti partnerskih odnosa te kako komunikacija na čakavskom narječju sa stručnim suradnicima doprinosi kvaliteti suradnje između stručnih suradnika. Odgovori na oba pitanja bili su pozitivni. Roditelji i članovi obitelji koji žive na tom području, zahvalni su kada se s njima komunicira na čakavskom narječju jer se time razvija prisnija veza, spontaniji su u postavljanju pitanja te se izražavaju onako kako najbolje znaju. Komunikacijom među stručnim suradnicima na čakavskom narječju potiče se suradnja i timski rad. Odgovorom na šesto pitanje još

jednom je potvrđena uloga pedagoginje kao koordinatora i pomagača u realizaciji aktivnosti i timskom radu.

Sedmo i osmo pitanje namijenjeno je odgajatelju, a želi se ispitati kojim aktivnostima potiče djecu na korištenje čakavskog narječja te na koji način prostorno - materijalno okruženje potiče upotrebu čakavskog narječja što je i drugi zadatak istraživanja. Odgajateljica je odgovorila da korištenje čakavskog narječja potiče kroz leksičke igre, pitalice, igre imitacije, brojalice, pokretne igre, pjesme, igre glasovima, kroz ritam i rimu, scenskim igrama, dramskim igrama te likovnim i glazbenim aktivnostima. Prije samih aktivnosti, okruženje se treba pripremiti tako da se veže uz sadržaj aktivnosti. Sam interes kod djece za određeni sadržaj potiče se postavljanjem sličica, plakatnih slika, slika priča, slikovnica, štapnih lutki i ginjol lutki. Iz navedenog možemo zaključiti kako je odgajatelj svjestan svoje uloge koja uključuje uvažavanje interesa i potreba djece, stvaranje poticajnog jezičnog okruženja te poticanje socijalnih interakcija (Nacionalni kurikulum, 2014). Dobiveni odgovori u skladu su sa drugom hipotezom.

TABLICA 7. Deveto pitanje za odgajatelja i sedmo za pedagoga

Za odgajatelja	Za pedagoga
Mislite li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno- obrazovnog procesa?	Mislite li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa?

Devetim pitanjem za odgajatelja i sedmim pitanjem za pedagoga želi se ispitati je li poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa. I odgajateljica i pedagoginja složile su se, da je, jer se time bogati govor i izričaj te se upoznaje tradicija kraja u kojem žive. Pedagoginja smatra kako je Dječji vrtić Matulji uspješan u njegovanju i očuvanju kulture toga kraja, a odgajateljica još dodaje kako je kurikulum dječjeg vrtića baziran na njegovanju čakavskog narječja. Odgovorom na deveto pitanje za odgajatelja i sedmo pitanje za pedagoga ispitan je prvi zadatak istraživanja, a dobiveni odgovor u skladu je s prvom hipotezom.

Desetim pitanjem za odgajatelja i osmim pitanjem za pedagoga nastojalo se opisati kako suradnja između stručnog suradnika pedagoga i odgajatelja pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju. Odgajateljica se složila da je pedagoginja koordinator odgajatelja te je nadodala kako svaku inovaciju vezanu uz čakavsko narječje, ona podržava. Odgajatelji su ti koji daju ideje te o tim idejama razgovaraju s pedagoginjom. Tako su, po uzoru na festival „Čakavska beseda“, osmislili svoj „Mići domaći festival“ na kojem su sudjelovali dječji vrtići iz Opatije, Lovrana, Rijeke, Kostrene, Istre, Krka, Cresa, Gorskog kotara, Jastrebarskog, Gospića i Slovenije koji su predstavili svoj izvorni govor, pjesmu i ples. Osmislili su i pjesmu „Šesni vrtićari“ koja je postala himna festivala, a nalazi se i na njihovom CD-u „Šesni vrtićari kantaju“ u čijoj realizaciji su pomogli roditelji, pjevači iz okolice Matulja, KUD „Učka“ i djeca koja su nekad pohađala čakavske skupine. Pedagoginja nadodaje kako je za realizaciju festivala potrebna dobra organizacija te kako u dječjem vrtiću imaju niz radnih skupina odgajatelja na kojima se dogovaraju sve aktivnosti i raspodijele poslovi. Odgovorom na deseto pitanje za odgajatelja i osmo pitanje za pedagoga, može se zaključiti kako Dječji vrtić Matulji potiče njegovanje i očuvanje kulture i tradicije matuljskog kraja, jer se različitim aktivnostima upoznaje djecu s posebnostima narječja.

Jedanaestim pitanjem za odgajatelja željelo se saznati kako suradnja sa zajednicom pomaže u promicanju komunikacije na čakavskom narječju kod djece. Odgajateljica smatra kako je uloga zajednice u tome vrlo važna, jer je ona ta koja financira i podržava projekte. Kvaliteta suradnje vidljiva je i kroz sam festival, ali i kroz ostale projekte koji su proizašli iz tog festivala kao što su CD i slikovnice. U Tablici 8 prikazano je koliko je suradnja sa zajednicom korištena kao oblik poticanja komunikacije na čakavskom narječju.

TABLICA 8. Suradnja sa zajednicom kao oblik poticanja komunikacije na čakavskom narječju

MODALITETI/ TIJEK PEDAGOŠKE GODINE	10. MJESEC	11. MJESEC	12. MJESEC	3. MJESEC	4. MJESEC	5. MJESEC	6. MJESEC	UKUPNO:
BROJ AKTIVNOSTI SURADNJE SA ZAJEDNICOM	0	1	0	1	8	1	0	11

Dobiveni brojevi prikazuju koliko puta je suradnja sa zajednicom korištena kao oblik poticanja komunikacije na čakavskom narječju u pojedinom mjesecu. Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti kako se suradnja sa zajednicom najviše ostvaruje tijekom mjeseca travnja kada se održava „*Mići domaći festival*“ te u svibnju kada dječji vrtić sudjeluje na festivalu „*Čakavska beseda*“. Dobiveni rezultati nadopunjuju informacije dobivene intervjuom jer daju konkretan prikaz kada se i koliko često provode aktivnosti s djecom i suradnja sa zajednicom u svrhu poticanja komunikacije na čakavskom narječju.

Devetim pitanjem za pedagoga nastojalo se dobiti odgovor koliko je važno integrirati čakavsko narječje u standardni hrvatski jezik. Odgajateljica i pedagoginja slažu se da je važno zato što se i same rado prisjećaju svoga djetinjstva i pjesmi koje su ga obilježile. Kao što je već i u teorijskom dijelu navedeno, čakavsko narječje potrebno je uključiti u odgojno - obrazovni proces zbog kulturološkog i didaktičkog razloga. Kulturološki razlog oslanja se na važnost narječja u hrvatskoj kulturi, a didaktički razlog podrazumijeva da čakavsko narječje može olakšati usvajanje standardnog jezika (Težak, 1996). Osim toga, integracija čakavskog narječja u standardni hrvatski jezik omogućuje razvoj mnogih kompetencija, kao što su solidarnost, tolerancija, poštovanje i uvažavanje različitih kultura i tradicija, a njegovom primjenom dijete stvara čvrstu vezu između dječjeg vrtića i obitelji (Pavličević - Franić 2005).. Integriranje čakavskog narječja sa standardnim jezikom je važno kako bi se očuvala kulturna baština jer se postupno zatiru autentične igre, običaji, znanja, umijeća, jezik i dijalek (Hadžiselimović, 2005).

6. ZAKLJUČAK

Kako bi interakcija među ljudima bila moguća, potrebno je razviti govor i usvojiti jezik. Dijete prvo usvaja materinjski jezik, a s njime i narječje koje se u tom okruženju govori. Govor i jezik usvajaju se u obiteljskom i izvanobiteljskom okruženju gdje ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje zauzimaju važno mjesto. Hrvatski jezik karakterističan je po brojnim narječjima i dijalektima koji čine dio kulturne baštine, a u povijesti je čakavsko narječje bilo dominantno. Kako bi se razvila ljubav prema zavičaju i tradiciji, potrebno je kod djece poticati razvoj zavičajnog i nacionalnog identiteta već u najranijoj dobi. Zavičaj ne predstavlja mjesto gdje je dijete rođeno nego dijete u zavičaju proživljava svoje djetinjstvo i navikava se na život i svijet koji ga okružuje.

U završnom radu naglasak je stavljen na upotrebu čakavskog narječja u radu s djecom rane i predškolske dobi. U teorijskom dijelu opisan je govorno - jezični i komunikacijski razvoj djece, potrebni uvjeti u institucionalnom kontekstu te karakteristike čakavskog narječja, s naglaskom na čakavski - ekavski dijalekt koji je karakterističan za Općinu Matulji, u kojoj je istraživanje provedeno. Istraživanje je provedeno tijekom mjeseca svibnja i lipnja, a u njemu su sudjelovale odgajateljica i pedagoginja. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u primjere dobre prakse korištenja čakavskog narječja u Dječjem vrtiću Matulji, a korištene su metode: intervju i analiza sadržaja. Odgovori dobiveni intervjuom preoblikovani su u transkript intervju, a rezultati dobiveni analizom sadržaja prikazani su tablično. Odgovori i rezultati kasnije su i interpretirani, a rezultati su sukladni postavljenim hipotezama. Rezultati istraživanja pokazuju kako je kurikulum Dječjeg vrtića Matulji baziran na njegovanju čakavskog narječja. Komunikacija na čakavskom narječju u Dječjem vrtiću Matulji se potiče kroz različite igre te sudjelovanjem na festivalima, a uloga odgajatelja i stručnog suradnika pedagoga u tom procesu je iznimna. Rezultati istraživanja postavili su neka nova pitanja, kojima se može nastaviti istraživati ova tema, i ući dublje u samu integraciju čakavskog narječja i standardnog jezika. Mogući nastavak istraživanja mogu biti brojalice kao oblik poticanja komunikacije na čakavskom narječju te tradicionalno obilježavanje blagdana korištenjem slikovnica i pjesmi na čakavskom narječju.

7. LITERATURA

1. Adembegović, E. (2016). *Štokavsko, kajkavsko i čakavsko narječje u dječjem vrtiću*. Preuzeto 28.04.2021., sa <https://zir.nsk.hr/en/islandora/object/unipu%3A587/datastream/PDF/view>
2. Apel, K., Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine*. Zagreb: Ostvarenje.
3. Blaži, D. (1994). Utjecaj okoline na razvoj govora u djece. *Defektologija*, 30 (2), 153-160. Preuzeto 07.04.2021., sa <https://hrcak.srce.hr/108627>
4. Bratanić, M. (1990). *Mikropedagogija; Interakcijsko - komunikacijski aspekt odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Brajčić, M. (2013). *Dijete i kulturna baština – učenje u muzeju*. Split: Sveučilište u Splitu. Preuzeto 07.04.2021., sa <http://inet1.ffst.hr/images/50013806/Marija.Brajcic.DIJETE.I.KULTURNA.BA%20STINA.UCENJE.U.MUZEJU.pdf>
6. Cohen, B. (2011). Razumjeti sebe i druge: važnost mjesta odrastanja i vlastitog identiteta u multikulturalnom društvu. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (65), 2 - 5. Preuzeto 07.04.2021., sa <https://hrcak.srce.hr/124292>
7. Červar, K. (2019). *Zavičajni govor kod djece vrtićke dobi*. Preuzeto 26.04.2021., sa <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu%3A3962/datastream/PDF/view>
8. Goldberg, S. (2003). *Razvojne igre za predškolsko dijete: individualizirani program igre i učenja*. Lekenik: OSTVARENJE d.o.o.
9. Grbović, I. (2017). *Utjecaj čakavskoga narječja na razvoj govora predškolske djece*. Preuzeto 26.04.2021., sa <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu%3A1730/datastream/PDF/view>
10. Hadžiselimović, Dž. (2005). Dijalekt i/ili strani jezik u ranoj dobi: tako jednostavno ili ipak znatno složenije?. *Metodički ogledi*, 12 (2), 9 - 20. Preuzeto 03.11.2020., sa <https://hrcak.srce.hr/2334>

11. Herljević, I. (2007). *Pjesme i igre za razvoj govora pravilnog izgovora, bogatog riječnika, dugog pamćenja i dječje zabave*. U I. Posokhova (Ur.), *Govor, ritam, pokret*. (str. 3 - 111). Buševac: OSTVARENJE d.o.o.
12. Jelaska, Z., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I. i Milić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
13. Kapović, M. (2004). Jezični utjecaj velikih gradova. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30 (1), 97 - 105. Preuzeto 07.04.2021., sa <https://hrcak.srce.hr/9464>
14. Lazarić, L., Drandić, D., & Bruner, A. (2020). Regional culture teaching in preschool children's education. *Knowledge International Journal*, 40(2), 361 - 366.
15. Lisac, J. (2013). Čakavština kao jezik pismenosti i književnosti od srednjeg vijeka do danas. *Croatica et Slavica Iadertina*, 9/1 (9.), 31 - 37. Preuzeto 03.11.2020., sa <https://hrcak.srce.hr/115905>
16. Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2 : čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing/ Tehnička knjiga.
17. Lukač Lukšić, K. (2013). *Razvoj dječjeg govora u prvoj godini života - prikaz slučaja*. Preuzeto 10.05.2021., sa [http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2328/1/\(Razvoj%20govoraprikaz%20slu%C4%8Daja\).pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2328/1/(Razvoj%20govoraprikaz%20slu%C4%8Daja).pdf)
18. Miljak, A. (1984). *Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi*. Zagreb: Školske novine.
19. Mitrović, D. (1986.). *Predškolska pedagogija*. Sarajevo: Svjetlost.
20. Mlinarević, V. (2000). *Igra – učenje u socijalnim interakcijama*. U *Učiti zajedno s djecom – učiti*, Edita Slunjski, ed. Čakovec: Dječji vrtić Čakovec i Visoka učiteljska škola Čakovec, str. 97 - 101.
21. Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje: fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.

22. Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, MZOS (2014). Preuzeto 28.5.2021.; sa <http://www.mzos.hr>
23. Paro, M. (2018). *Okomita višejezičnost djece predškolske dobi*. Preuzeto 10.05.2021., sa <https://repository.ufri.uniri.hr/islandora/object/ufri%3A337/datastream/PDF/view>
24. Pavličević - Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
25. Petar, S. (2003). *Kako se uspješno prodati: Osnove uspješnog komuniciranja u obitelji, s prijateljima, poslovnim partnerima i svima koji vas gledaju i slušaju (i kupuju nešto od vas)*. Zagreb: Mozaik knjiga.
26. Peti - Stantić, A., Velički, V. (2008). *Jezične igre za velike i male*. Zagreb: Alfa.
27. Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje.
28. Posokhova, I. (2005). *Izgovor: kako ga poboljšati*. Lekenik: OSTVARENJE d.o.o.
29. Rønning, W.: *Razvijanje osjećaja zajedništva kod malene djece: učenje u zajednici u norveškim seoskim vrtićima*, Djeca u europskoj, Pučko otvoreno učilište Korak po korak, br. 3. 2010. str. 12 - 13
30. Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum*. Zagreb: Mali profesor.
31. Starc, B., Obradović, Č., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing.
32. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno - komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119 - 149. Preuzeto 07.04.2021., sa <https://hrcak.srce.hr/165964>
33. Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
34. Titone, R. (1971). *Psiholingvistički model učenja gramatike i nastava stranog jezika*, u: *Aktivne metode i moderna pomagala u nastavi stranih jezika* (uredio: Filipović, R.), Zagreb: Školska knjiga.

35. Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
36. Višnjić Jevtić, A. (2019). *Zajedno rastemo - kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Čakovec: Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec.
37. Vranić, S. (2005). *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*. Rijeka: Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

MREŽNI IZVORI:

1. Hrvatska enciklopedija - Bilingvizam. Preuzeto 29.6.2021., sa <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=7640>
2. Hrvatska enciklopedija - Čakavsko narječje. Preuzeto 26.04.2021., sa <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13143>
3. Hrvatska enciklopedija - Narječja. Preuzeto 26.04.2021., sa <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42971>

8. PRILOZI

8.1. Prilog 1

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Studijski program: Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Student: Tamara Rogović

Poštovani, ovaj intervju provodi se u svrhu pisanja završnog rada. Ispituju se primjeri dobre prakse korištenja čakavskog narječja u dječjem vrtiću u Matuljima. Za odgovaranje na pitanja potrebno je 30 - 40 minuta. Intervju će se snimati te Vas molimo za odobrenje. Unaprijed zahvaljujem na uloženom vremenu.

PITANJA ZA ODGAJATELJA

1. Koliko imate godina radnog iskustva?
2. Koristite li inače čakavsko narječje u svojem govoru?
3. Kako biste Vi opisali vašu ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju?
4. Koristite li u svom radu čakavsko narječje?
5. Potičete li djecu na korištenje čakavskog narječja?
6. Koristite li se u razgovoru s roditeljima čakavsko narječje? Ako da, kako to doprinosi kvaliteti partnerskog odnosa?
7. Kojim aktivnostima potičete djecu na korištenje čakavskog narječja?
8. Na koji način prostorno - materijalno okruženje potiče upotrebu čakavskog narječja?
9. Mislite li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa?
10. Na koji način Vam suradnja sa stručnim suradnikom pedagogom pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju?

11. Surađujete li sa zajednicom kako bi potaknuli komunikaciju na čakavskom narječju kod djece? Ako da, na koji način?

8.2. Prilog 2

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Studijski program: Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Student: Tamara Rogović

Poštovani, ovaj intervju provodi se u svrhu pisanja završnog rada. Ispituju se primjeri dobre prakse korištenja čakavskog narječja u dječjem vrtiću u Matuljima. Za odgovaranje na pitanja potrebno je 30 - 40 minuta. Intervju će se snimati te Vas molimo za odobrenje. Unaprijed zahvaljujem na uloženom vremenu.

PITANJA ZA STRUČNOG SURADNIKA PEDAGOGA

1. Koliko imate godina radnog iskustva?
2. Koristite li inače čakavsko narječje u svojem govoru?
3. Kako biste Vi opisali vašu ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju?
4. Koristite li u svom radu čakavsko narječje?
5. Komunicirate li u radu s djecom na čakavskom narječju?
6. Komunicirate li s ostalim stručnim suradnicima na čakavskom narječju? Ako da, kako to doprinosi kvaliteti suradnje?
7. Mislite li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa?

8. Na koji način Vam suradnja s odgajateljem pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju?
9. Smatrate li da je važno integrirati čakavsko narječje u standardni hrvatski jezik? Ako da, zašto?

8.3. Prilog 3

TRANSKRIPT INTERVJUA SA STRUČNIM SURADNIKOM PEDAGOGOM I ODGAJATELJEM

Studentica: „Koliko imate godina radnog iskustva?“

Odgajateljica I. J.: „Ja delan va vrtiče već 37 let. Od teh 37 let, vodila san čakavsku igraonicu 30 let. Jedino lane, kako je bil Covid, nismo uspjeti do kraja provest našu zamisal da napravimo festival ki smo inače delali zadnjih 6 let“.

Pedagoginja K. V.: „Ja iman 25 godina radnog iskustva. U Dječjem vrtiću Matulji radim 13 godina. U suradnji sa kolegicama odgojiteljicama i kolegicom I. osmislili smo „Mići domaći festival“. Obzirom na pandemiju Covid 19, već dvije godine festival nije održan“.

Odgajateljica I. J.: „Ja bin se samo nadovezala da san počela delat pul Matuj i onda san šla Opatiju kade san prvi put počela vodit čakavsku skupinu. Pokla Opatije šla san delat na Brešca kade san imela čakavsku skupinu „Breški orepci“, onda san prišla h Matujan kade san oformila skupinu „Matujski gardelini“. Va vrtiče pul Matuj oformili smo interesnu skupinu djelatnika ki vole domaće „ča“. Kroz projekti storili smo četire slikovnice i izdali dva kalendara. Z vremenon i parićali pet festivali ki se zval „Mići domaći festival“. Šesti festival je bil parićan, ali ni održan zbog Covida“.

Studentica: „Koristite li inače čakavsko narječje u svojem govoru?“

Odgajateljica I. J.: „Ja koristim, posebno sad jer san va jasličnoj skupine. To je jako važno za miću dečinu s obzirom da znamo da je to materinji jezik i da je to govor z ken su se dečina rodila, to in je najpoznateje i kad se z njimi govori domaći oni se povežu,

postanu slobodni, lagje se odvajaju od roditelja. Inače koristin jer vodin čakavske radionice“.

Pedagoginja K. V.: „Kada sam se zaposlila u Dječjem vrtiću Matulji nisam koristila čakavsko narječje, ali mi je bilo potrebno da se naviknem na čakavski izričaj. Kolegice mi je bilo interesantno slušati, a po uzoru na njih pokušala sam i izgovarati neke riječi i komunicirati na čakavskom. Budući da sam štokavac, u naglasku nisam baš bila tako dobra i nebi to baš tako dobro ispalo, ali povremeno koristim čakavski.“

Studentica: „Kako biste Vi opisali vašu ulogu u poticanju komunikacije na čakavskom narječju?“

Odgajateljica I. J.: „Moja uloga je jako važna u tome. Prvenstveno važno je da kroz taj jezik nastojim dat otroku ono ča on voli, da on upozna taj svoj kraj kade biva, da upozna tradiciju, običaje, da bogati leksik na čakavštini, a ja pul otroka razvijam kreativne sposobnosti, bogatin mu govor, razvijan misaone sposobnosti, fonetski sluh, potrebu da svoje osjećaje i raspoloženja izrazi kroz mimiku, geste, kroz pjesmu i kroz pokret. Važni su i sadržaji ki se provode kroz igre“.

Pedagoginja K. V.: „Ja sebe vidim kao koordinatora, kao desnu ruku mojim odgojiteljicama, da im pomognem u realizaciji ciljeva i zadataka koje si one postavje tijekom godine“.

Studentica: „Koristite li u svom radu čakavsko narječje?“

Odgajateljica I. J.: „U svakom slučaju da, koristim“.

Pedagoginja K. V.: „Pa, povremeno“.

Studentica: „Potičete li djecu na korištenje čakavskog narječja?“

Odgajateljica I. J.: „Potičem. Dečica me oponašaju i govore isto ko ja, posebno besedi ke ne znaju ako nisu domaći. Bitno je da su sadržaji interesantni, a to mora bit sadržaj nekeh versi, pjesmice, brojalice, al štorije“.

Studentica: „Komunicirate li u radu s djecom na čakavskom narječju?“

Pedagoginja K. V.: „*Ja nisam toliko u kontaktu sa djecom koliko su naši odgojitelji, ali dio poslova provodim u radu s djecom. Tijekom boravka u skupini i individualnog rada potičem dijalog na čakavštini bez obzira što to po naglasku i nije dovoljno dobro izgovoreno. Ali na takav način dajem svoj doprinos i poticaj njegovanju čakavskog narječja*“.

Studentica: „*Koristite li se u razgovoru s roditeljima čakavsko narječje? Ako da, kako to doprinosi kvaliteti partnerskog odnosa?*“

Odgajateljica I. J.: „*U svakom slučaju da. Roditelji su zahvalni, posebno oni koji inače govore doma čakavski, kad se s njima govori na čakavštini jer se tako razvija prisnija veza, spontaniji su u svojim pitanjima, govore onako kako najboje znaju. To jako doprinosi kvaliteti partnerskih odnosa*“.

Studentica: „*Komunicirate li s ostalim stručnim suradnicima na čakavskom narječju? Ako da, kako to doprinosi kvaliteti suradnje?*“

Pedagoginja K. V.: „*Da. Zavisu. Najviše sa odgojiteljima i onim stručnim suradnicima koji su sa ovog Matujskog područja. Naravno, to mi je sada jednostavno, nakon tih godina radnog iskustva i rada u Dječjem vrtiću Matulji, naprosto ušlo i u uho. Mislim da to doprinosi kvaliteti suradnje, ali to je najbolje da pitate i odgojitelje*“.

Odgajateljica I. J.: „*Pa recimo, vrlo je interesantno kad ona nešto kaže po domaći jer je to simpatično, a to znači da smo sve više povezane i da surađujemo i time se potiče timski rad što je odlično*“.

Studentica: „*Kojim aktivnostima potičete djecu na korištenje čakavskog narječja?*“

Odgajateljica I. J.: „*Najviše igrama. Nudim djeci različite leksičke igre na primjer „Na slovo, na slovo...“, pitalice, igre imitacije, brojalice, pokretne igre, pjesme, igre glasovima, kroz ritam i kroz rimu. Osim tega, potičen likovne aktivnosti koje su uvijek u korelaciji sa nekim scenskim igrama, dramskim igrama, a posebno muzičkim glazbenim aktivnostima*“.

Studentica: „*Na koji način prostorno - materijalno okruženje potiče upotrebu čakavskog narječja?*“

Odgajateljica I. J.: „Potiče, svakako. Okruženje se treba pripremiti tako da se veže uz aktivnost koja se obrađuje. Ako je sadržaj vezan uz jezića, Zlatnu Mare, mravića postaviti će se sličice, plakatne slike, slike priče, slikovnice, pripremiti štapne lutke, ginjol lutke koje će potaknuti interes kod djece za priču i govor o sadržaju“.

Studentica: „Mislite li da je poželjno koristiti čakavsko narječje u radu s djecom tijekom odgojno - obrazovnog procesa?“

Odgajateljica I. J.: „Svakako je poželjno. To je jedan vid govorne nadogradnje gdje oni bogate govor i izričaj, te upoznaju tradiciju kraja i okruženja u kome žime“.

Pedagoginja K. V.: „Isto tako se slažem s kolegicom. To je njegovanje kulture i tradicije u kojoj su djeca odrasla“.

Odgajateljica I. J.: „Tako je. To je tradicijski, autohtoni, matujski izričaj kako Matuji govore“.

Pedagoginja K. V.: „Mišljenja sam da je Dječji vrtić Matulji uspješan u njegovanju tradicije te da kvalitetno radi na očuvanju kulture toga kraja“.

Odgajateljica I. J.: „Kurikulum dječjeg vrtića baziran je na njegovanju čakavskog narječja“.

Studentica: „Na koji način Vam suradnja sa stručnim suradnikom pedagogom pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju?“

Odgajateljica I. J.: „Rekla bih da je pedagog uvijek tu da me podrži u svemu što treba. Ona je koordinator nas odgojitelja i svaku našu inovaciju vezanu uz čakavski ona podržava“.

Studentica: „Na koji način Vam suradnja s odgajateljem pomaže u poticanju komunikacije kod djece na čakavskom narječju?“

Pedagoginja K. V.: „Pa oni su ti koji daju ideje. Oni su ti koji sa mnom razgovaraju o tim idejama. Sudjelovali smo i sudjelujemo, prije Korone u Kostreni na „Čakavskoj besedi“ i gosti smo Dječjeg vrtića Zlatna ribica. Odgajateljice Dječjeg vrtića Matulji

došle su na ideju da bi se i u Matuljskom vrtiću moglo nešto slično osmisliti. Ideje smo pretočili u djela i mogu reći da smo uspjeli“.

Odgajateljica I. J.: „Osmislili smo i pjesmu koja je postala logo festivala, a zove se „Šesni vrtićari“. Na festivalu su sudjelovali vrtići iz bliže okolice Opatija, Lovran, Reka, Kostrena. Pozvali smo dečicu z Istre, Krka, Cresa, Gorskega kotara, Jastrebarsko, Gospića i Slovenije. Sveukupno kroz festival prošlo 30 - 40 vrtića koji su nan predstavili svoj izvorni govor, pjesmu i ples“.

Pedagoginja K. V.: „Za realizaciju „Mićega domaćega festivala“ potrebna je dobra organizacija. U našem vrtiću djeluje niz radnih skupina između ostaloga i Čakavska skupina odgojitelja. Na radnim sastancima čakavske skupine dogovore se sve aktivnosti i raspodijele poslovi“.

Odgajateljica I. J.: „Osin tega, snimili smo i CD „Šesni vrtićari kantaju“ kojim smo zaokružili kompletan naš rad. Na CD-u se nalazi 12 čakavskeh pjesmic i jedan tanac keh smo paricali va pet let. Va realizacije su nan pomogli roditelji, pjevači iz naše okolice, KUD Učka i djeca koja su nekad pohađala čakavske skupine“.

Studentica: „Surađujete li sa zajednicom kako bi potaknuli komunikaciju na čakavskom narječju kod djece? Ako da, na koji način?“

Odgajateljica I. J.: „Zajednica je jako važna u tome. Zajednica je ta koja financira naše projekte i uvijek nas podržavaju na čemu smo joj jako zahvalni“.

Studentica: „Smatrate li da je važno integrirati čakavsko narječje u standardni hrvatski jezik? Ako da, zašto?“

Odgajateljica I. J.: „U svakom slučaju, da“.

Pedagoginja K. V.: „Svakako. Još se uvijek sjetim i svoga djetinjstva „Pod Učkun kućice bele, miće ka rožice vele““.

8.4. Prilog 4

POTVRDA AUTORSTVA

Studentica: „*Smatrate li da je važno integrirati čakavsko narječje u standardni hrvatski jezik? Ako da, zašto?*“

Odgajateljica I. J.: „*U svakom slučaju, da*“.

Pedagoginja K. V.: „*Svakako. Još se uvijek sjetim i svoga djetinjstva „Pod Učkan kućice bele, miće ka rošice vele*““.

Intervju provela: Tamara Rogović

U Matuljima, 17.5.2021.

Potpis:

Odgajateljica, Ingrid Jurdana

Pedagoginja, Kolinda Vučinić

8.5. Prilog 5

ANALIZA SADRŽAJA KNJIGE PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE

1. Koliko su djeca u protekla 3 mjeseca čitala slikovnicu na čakavskom narječju?
2. Koliko su djeca u protekla 3 mjeseca slušala pjesme na čakavskom narječju?
3. Koliko su djeca u protekla 3 mjeseca koristila brojalice na čakavskom narječju?
4. Koliko je u protekla 3 mjeseca poticana suradnja sa zajednicom u svrhu poticanja djece na govor čakavskim narječjem?

AKTIVNOSTI NA ČAKAVSKOM NARJEČJU

MODALITETI	SLIKOVNICE	PJESME	BROJALICE	SURADNJA SA ZAJEDNICOM
1. MJESEC				
2. MJESEC				
3. MJESEC				